

AMMIANUS MARCELLINUS

RERUM GESTARUM

Rerum Gestarum

AMMIANUS MARCELLINUS

*Rerum Gestarum, A. Marcellinus
Jazzybee Verlag Jürgen Beck
86450 Altenmünster, Loschberg 9
Deutschland*

ISBN: 9783849653262

*Lizenziert unter Creative Commons Attribution-ShareAlike
3.0 United States License. Im Original ist der Text zu finden
in der Perseus Digital Library unter
[http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?
doc=Perseus:text:2007.01.0081](http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:2007.01.0081).
Anmerkungen enthalten teilweise englischen Text.*

*www.jazzybee-verlag.de
admin@jazzybee-verlag.de*

INHALT:

[Liber XIV](#)

[Liber XV](#)

[Liber XVI](#)

[Liber XVII](#)

[Liber XVIII](#)

[LIBER XIX](#)

[Liber XX ¹](#)

[Liber XXI](#)

[Liber XXII: Julianus](#)

[Liber XXIII](#)

[Liber XXIII](#)

[Liber XXV](#)

[Liber XXVI](#)

[Liber XXVII](#)

[Liber XXVIII](#)

[Liber XXIX](#)

[Liber XXX](#)

[Liber XXXI](#)

[Anonymi Valesiani Pars Prior: origo Constantini
Imperatoris](#)

[Anonymi Valesiani pars posterior: Chronica Theodericiana](#)

Liber XIV

Galli Caesaris saevitia. ¹

Post emensos insuperabilis expeditionis eventus,
languentibus partium animis, quas periculorum varietas
fregerat et laborum, nondum tubarum cessante clangore,
vel milite locato per statiores hibernas, fortunae saevientis

procellae tempestates alias rebus infudere ² communibus, per multa illa et dira facinora Caesaris Galli, qui ex squalore imo miseriarum, in aetatis adultae primitiis, ad principale culmen insperato saltu ³ provectus, ultra terminos potestatis delatae procurrens, asperitate nimia cuncta foedabat. Propinquitate enim regiae stirpis, gentilitateque etiam tum Constantii ⁴ nominis, efferebatur in fastus, si plus valuisset, ausurus hostilia in auctorem suae felicitatis (ut videbatur). [2] Cuius acerbitati uxor grave accesserat incentivum m, germanitate Augusti turgida supra modum, quam Hanniballiano regi fratris filio antehac Constantinus iunxerat pater, Megaera quaedam mortalis, inflammatrix saevientis assidua, humani cruoris avida nihil mitius quam maritus. Qui paulatim eruditiores facti processu temporis ad nocendum, per clandestinos versutosque rumigerulos, compertis leviter addere quaedam male suetos, falsa et placentia sibi discentes, affectati regni vel artium nefandarum calumnias insontibus affigebant. [3] Eminuit autem inter humilia, supergressa iam impotentia ⁵ fines mediocrium delictorum, nefanda Clematii cuiusdam Alexandrini nobilis mors repentina; cuius socrus cum misceri sibi generum, flagrans eius amore, ⁶ non impetraret, ut ferebatur, per palatii pseudothyrum introducta, oblato pretioso reginae monili, id assecuta est, ut ad Honoratum, tum comitem Oriensis, formula missa letali, homo ⁷ scelere nullo contactus, idem Clematius, nec hiscere nec loqui permissus, occideretur.

[4] Post hoc impie perpetratum, quod in aliis quoque iam timebatur, tamquam licentia crudelitati indulta, per suspicionum nebulas aestimati quid am noxii damnabantur. Quorum pars necati alii puniti bonorum multatione, actique laribus suis extorres, nullo sibi relicto praeter querellas et lacrimas, stipe collaticia victitabant; et civili iustoque imperio ad voluntatem converso cruentam, claudebantur opulentae domus et clarae. [5] Nec vox accusatoris ulla (licet subditicii) ⁸ in his malorum quaerebatur acervis, ut

saltem specie tenus crimina praescriptis legum committerentur, quod aliquotiens fecere principes saevi; sed quidquid Caesaris implacabilitati sedisset, id velut fas iusque perpensum, confestim urgebatur impleri. [6] Excogitatum est super his, ut homines quidam ignoti, vilitate ipsa parum cavendi, ad colligendos rumores per Antiochiae latera cuncta destinarentur, relaturi quae audirent. Hi peragranter et dissimulanter honoratorum circulis assistendo, pervadendoque divites domus egentium habitu, quicquid noscere poterant vel audire, latenter intromissi per posticas in regiam, nuntiabant, id observantes conspiratione concordi, ut fingerent quaedam, et cognita duplicarent in peius, laudes vero supprimerent Caesaris, quas invitis compluribus formido malorum impendentium exprimebat. [7] Et interdum acciderat, ut siquid in penetrali secreto, nullo citerioris ⁹ vitae ministro praesente, paterfamilias uxori susurrasset in aurem, velut Amphiarao referente aut Marcio, quondam vatibus inclitis, postridie disceret imperator. Ideoque etiam parites arcanorum soli conscii timebantur. [8] adolescebat autem obstinatum propositum erga haec et similia multa scrutandi, ¹⁰ stimulos admovente regina, quae abrupte mariti fortunas trudebat in exitium praeceps, cum eum potius lenitate feminea ad veritatis humanitatisque viam reducere utilia suadendo deberet, ut in Gordianorum actibus factitasse Maximini truculenti illius imperatoris retulimus coniugem.

[9] Novo denique perniciosoque exemplo, idem Gallus ausus est inire flagitium grave, quod Romae cum ultimo dedecore temptasse aliquando dicitur Gallienus, et adhibitis paucis clam ferro succinctis, vesperi per tabernas palabatur et compita, quaeritando Graeco sermone, cuius erat impendio gnarus, quid de Caesare quisque sentiret. Et haec confidenter agebat in urbe, ubi pernoctantium luminum claritudo dierum solet imitari fulgorem. Postremo agnitus saepe, iamque (si prodisset) conspicuum se fore contemplans, non nisi luce palam egrediens ad agenda

quae putabat seria cernebatur. Et haec quidem medullitus multis gementibus agebantur.

[10] Thalassius vero ea tempestate praefectus praetorio praesens, ipse quoque arrogantis ingenii, considerans incitationem eius ad multorum augeri discrimina, non maturitate vel consiliis mitigabat, ut ¹¹ aliquotiens celsae potestates iras principum molliverunt, sed adversando iurgandoque cum parum congrueret, eum ad rabiem potius evibrabat, Augustum actus eius exaggerando creberrime docens, idque (incertum qua mente) ne lateret affectans. Quibus ¹² mox Caesar acrius efferatus, velut contumaciae quoddam vexillum altius erigens, sine respectu salutis alienae vel suae, ad vertenda opposita, ¹³ instar rapidi fluminis, irrevocabili impetu ferebatur.

Isaurorum incursiones.

Nec sane haec sola pernicies orientem diversis cladibus affligebat. Namque et Isauri, quibus est usitatum saepe pacari, saepeque inopinis excursibus cuncta miscere, ex latrociniis occultis et raris, alente impunitate adulescentem in peius audaciam, ad bella gravia proruperunt, diu quidem perduelles spiritus irrequietis motibus erigentes, hac tamen indignitate perciti vehementer, ut iactitabant, quod eorum capti quidam consortes, apud Iconium Pisidiae oppidum in amphitheatrali spectaculo feris praedatricibus obiecti sunt praeter morem. [2] Atque (ut Tullius ait) ut etiam bestiae ¹⁴ fame monitae plerumque ad cum locum ubi aliquando pastae sunt revertuntur, ita omnes instar turbinis degressi montibus impeditus et arduis, loca petivere mari confinia, per quae viis ¹⁵ latebrosis sese convallibusque occultantes, mm appeterent noctes—luna etiam tum cornuta, ideoque nondum solido splendore fulgente—nauticos observabant. Quos cum in somnum sentirent effusos, per ancoralia quadrupedo gradu repentes, seseque suspensis passibus iniectantes in scaphas, eisdem ¹⁶ nihil opinantibus assistebant, et incendente aviditate saevitiam, ne cedentium quidem ulli parcendo, obtruncatis omnibus

merces opimas vel utiles nullis repugnantibus avertabant. [3] Haecque non diu sunt perpetrata. Cognitis enim pilatorum caesorumque funeribus, nemo deinde ad has stationes appulit navem, sed ut Scironis praerupta letalia declinantes, litoribus Cypriis contigui navigabant, quae Isauriae scopulis sunt controversa. [4] Procedente igitur mox tempore cum adventicium nihil inveniretur, relicta ora maritima, in Lycaoniam annexam Isauriae se contulerunt, ibique densis intersaepientes ¹⁷ itinera praetenturis, provincialium et viatorum opibus pascebantur. [5] Excitavit hic ardor milites per municipia plurima, quae eisdem conterminant, dispositos et castella, et quisque serpentes latius pro viribus repellere moliens, nunc globis confertos, aliquotiens et dispersos, multitudine superabatur viginti, ¹⁸ quae nata et educata inter editos recurvosque ambitus montium, eos ut loca plana persultat et mollia, missilibus obvios eminus laccessens et ululatu truci perterrens. [6] Coactique aliquotiens nostri pedites ad eos persequendos scandere clivos sublimes, etiam si lapsantibus plantis fruticeta prensando vel dumos, ad vertices venerint summos, inter arcta tamen et invia, nullas acies explicare permissi, nec firmare nisu valido gressus; hoste discursatore rupium abscisa volvente superne, periculose per prona discedunt, aut ex necessitate ultima fortiter dimicantes, ruinis ponderum immanium consternuntur. [7] Quam ob rem circumspecta cautela observatum est deinceps, et cum edita montium petere coeperint grassatores, loci iniquitati ¹⁹ milites cedunt. Ubi autem in planitie potuerint reperiri, quod contingit assidue, nec exsertare lacertos nec crispare permissi tela quae vehunt bina vel terna, pecudum ritu inertium trucidantur.

[8] Metuentes igitur idem latrones Lycaoniam magna parte campestem, cum se impares nostris fore congressione stataria documentis frequentibus scirent, tramitibus deviis petivere Pamphyliam, diu quidem intactam, sed timore populationum et caedum, milite per omnia diffuso propinqua, magnis undique praesidiis

communitam. [9] Raptim igitur properantes, ut motus sui rumores celeritate nimia praevenirent, vigore corporum ac levitate confisi, per flexuosas semitas ad summitates collium tardius evadebant. Et cum, superatis difficultatibus arduis, ad supercilia venissent fluvii Melanis, alti et verticosi, qui pro muro tuetur accolae circumfusus, augente nocte adulta terrorem, quiescere paulisper, lucem opperientes. Arbitrabantur enim nullo impediante transgressi, inopino accursu apposita quaeque vastare, sed in cassum labores pertulere gravissimos. [10] Nam sole orto magnitudine angusti gurgitis sed profundi a transitu arcebantur, et dum piscatorios quaerunt lenunculos, vel innare temere contextis cratibus ²⁰ parant, effusae legiones quae hiemabant tunc apud Siden, eisdem impetu occurrere veloci. Et signis prope ripam locatis, ad manus comminus conserendas, denseta scutorum compage, semet scientissime praestruiebant, ausos quoque aliquos fiducia nandi, vel cavatis arborum truncis, amnem permeare latenter, facillime trucidarunt. [11] Unde temptatis ad discrimen ultimum artibus militum, ²¹ cum nihil impetraretur, pavore vique repellente extrusi, et quo tenderent ambigentes, venere prope oppidum Laranda. [12] Ibi victu recreati et quiete, postquam abierat timor, vicos opulentos adorti, equestrium adiumento cohortium, quae casu propinquabant, nec resistere planitie porrecta conati, digressi sunt, retroque cedentes, ²² omne iuventutis robur relictum in sedibus acciverunt. [13] Et quoniam inedia gravi afflictabantur, locum petivere Paleas nomine, vergentem in mare, valido muro firmatum, ubi conduntur nunc usque commeatus, distribui militibus omne latus Isauriae defendentibus assueti. Circumstetere igitur hoc munimentum per triduum et trinoctium, et cum neque acclivitas ipsa sine discrimine posset adiri ²³ letali, nec cuniculis quicquam geri, nec procedebat ullam obsidionale commentum, maesti excedunt, postrema vi subigente maiora viribus aggressuri. [14] Proinde concepta rabie saeviore, quam desperatio incendebat et fames, amplificatis

viribus, ardore incohibili in excidium urbium matris Seleuciaefferebantur, quam comes tuebatur Castricius, tresque legiones bellicis sudoribus induratae. [15] Horum adventum praedocti speculationibus fidis, rectores militum tessera data sollemni, armatos omnes celeri eduxere procursu, et agilter praeterito Calycadni fluminis ponte, cuius undarum magnitudo murorum alluit turres, in speciem locavere pugnandi. Neque tamen exsiluit quisquam, nec permissus est congredi. Formidabatur enim flagrans vesania manus, et superior numero, et ruitura sine respectu salutis in ferrum. [16] Viso itaque exercitu procul, auditoque liticinum cantu, represso gradu parumper stetera praedones, exsertantesque minaces gladios postea lentius incedebant. [17] Quibus occurrere bene pertinax miles explicatis ordinibus parans, hastisque feriens scuta, qui habitus iram pugnantium concitat et dolorem, proximos iam gestu terrebat. Sed eum in certamen alacriter consurgentem, revocare ductores, rati intempestivum anceps subire certamen, cum haut longe muri distarent, quorum tutela securitas poterat in solido locari cunctorum. [18] Hac ita persuasione reducti intra moenia bellatores, obseratis undique portarum aditibus, propugnaculis insistebant et pinnis, congesta undique saxa telaque habentes in promptu, ut si quis se proripuisset citerius, ²⁴ multitudine missilium sterneretur et lapidum. [19] Illud tamen clausos vehementer angebat, quod captis navigiis, quae frumenta vehebant per flumen, Isauri quidem alimentorum copiis affluebant, ipsi vero solitarum rerum cibo iam consumendo, inediae propinquantis aerumnas exitialis horrebant. [20] Haec ubi latius fama vulgasset, missaeque relationes assiduae Gallum Caesarem permovissent, quoniam magister equitum longius ea tempestate distinebatur, iussus comes Orientis Nebridius, contractis undique militaribus copiis, ad eximendam periculo civitatem amplam et opportunam, studio properabat ingenti. Quo cognito abscessere latrones, nulla

re amplius memorabili gesta, dispersique (ut solent,) avia montium petiere celsorum.

Persarum commentum irritum.

Eo adducta re per Isauriam, rege Persarum bellis finitimis illigato, repellenteque a collimitiis suis ferocissimas gentes, quae mente quadam versabili hostiliter eum saepe incessunt, et in nos arma moventem aliquotiens iuvant, Nohodares quidam nomine e numero optimatum, incursare Mesopotamiam quotiens copia dederit ordinatus, explorabat nostra sollicite, si repperisset usquam locum, vi subita perrupturus. [2] Et quia Mesopotamiae tractus omnes crebro inquietari sueti, praetenturis et stationibus servabantur agrariis, laevorsum flexo itinere, Osdroenae subsederat extimas partes, novum parumque aliquando temptatum commentum aggressus; quod si impetrasset, fulminis modo cuncta vastarat. Erat autem quod cogitabat huius modi.

[3] Batnae municipium in Anthemusia conditum Macedonum manu priscorum, ab Euphrate flumine brevi spatio disparatur, refertum mercatoribus opulentis, ubi annua sollemnitate prope Septembris initium mensis, ad nundinas magna promiscuae fortunae convenit multitudo, ad commercanda quae Indi mittunt et Seres, aliaque ²⁵ plurima vehi terra marique consueta. [4] Hanc regionem praestitutis celebritati diebus, invadere parans dux ante dictus, per solitudines Aboraeque amnis herbidas ripas, suorum indicio proditus, qui admissi flagitii metu exagitati, ad praesidia descivere Romana, absque ullo egressus effectum, deinde tabescebat immobilis.

Saracenorum irruptiones et mores.

Saraceni tamen nec amici nobis umquam nec hostes optandi, ultro citroque discursantes, quicquid inveniri poterat momento temporis parvi vastabant, milvorum rapacium similes, qui si praedam dispexerint celsius, volatu rapiunt celeri, ac si ²⁶ impetraverint, non immorantur. [2]

Super quorum moribus licet in actibus principis Marci, et postea aliquotiens memini rettulisse, ²⁷ tamen nunc quoque pauca de eisdem expediam carptim. [3] Apud has gentes, quarum exordiens initium ab Assyriis, ad Nili cataractas porrigitur, et confinia Blemmyarum, omnes pari sorte sunt bellatores, seminudi coloratis sagulis pube tenus amicti, equorum adiumento pernecium graciliumque camelorum per diversa reptantes, in tranquillis vel turbidis rebus; nec eorum quisquam aliquando stivam apprehendit, vel arborem colit, aut arva subigendo quaeritat victum, sed errant semper per spatia longe lateque distenta, sine lare sine sedibus fixis aut legibus; nec idem perferunt diutius caelum, aut tractus unius sol illis umquam placet. [4] Vita est illis semper in fuga, uxoresque mercennariae conductae ad tempus ex pacto, atque (ut sit species matrimonii,) dotis nomine futura coniunx hastam et tabernaculum offert marito, post statum diem (si id elegerit,) discessura, et incredibile est quo ardore apud eos in venerem ²⁸ uterque solvitur sexus. [5] Ita autem quoad vixerint late palantur, ut alibi mulier nubat, in loco pariat alio, liberosque procul educat, ²⁹ nulla copia quiescendi permissa. [6] Victus universis caro feina est, lactisque abundans copia qua sustentantur, et herbae multiplices, et siquae alites capi per aucupium possint, et plerosque nos vidimus frumenti usum et vini penitus ignorantes.

[7] Hactenus de natione perneciosa. Nunc ad textum propositum revertamur.

Magnentianorum supplicia.

Dum haec in Oriente aguntur, Arelate hiemem agens Constantius, post theatralis ludos atque circenses ambitioso editos apparatu, diem sextum: idus Octobres, qui imperii eius annum tricensimum terminabat, insolentiae pondera gravius librans, siquid dubium deferebatur aut falsum, pro liquido accipiens et comperto, inter alia excarnificatum Gerontium, Magnentianae comitem partis, exsulari maerore multavit. [2] Utque aegrum corpus

quassari etiam levibus solet offensus, ita animus eius angustus et tener, quicquid increpuiisset, ad salutis suae dispendium existimans factum aut cogitatum, insontium caedibus fecit victoriam luctuosam. [3] Siquis enim militarium vel honoratorum aut nobilis inter suos, rumore tenus esset insimulatus fovisse partes hostiles, iniecto onere catenarum, in modum beluae trahebatur, et inimico urgente vel nullo, quasi sufficiente hoc solo, quod nominatus esset aut delatus aut postulatus, capite vel multatione bonorum, aut insulari solitudine damnabatur.

[4] Accedebant enim eius asperitati, ubi inminuta esse ³⁰ amplitudo imperii dicebatur, et iracundiae suspicionumque vanitati, ³¹ proximorum cruentae blanditiae, exaggerantium incidentia, et dolere impendio simulantium, si principis petitur ³² vita, a cuius salute velut filo pendere statum orbis terrarum fictis vocibus exclamabant. [5] Ideoque fertur neminem aliquando ob haec vel similia poenae addictum, oblato de more elogio, revocari iussisse, quod inexorabiles quoque principes factitarunt. Et exitiale hoc vitium, quod in aliis non numquam intepescit, in illo aetatis progressu effervescebat, obstinatum eius propositum accendente adulatorum cohorte.

[6] Inter quos Paulus eminebat notarius, ortus in Hispania coluber ³³ quidam sub vultu latens, odorandi vias periculorum occultas perquam sagax. Is in Britanniam missus, ut militares quosdam perduceret, ausos conspirasse Magnentio, cum reniti non possent, iussa licentius supergressus, fluminis modo fortunis complurium sese repentinus infudit, et ferebatur per strages multiplices ac ruinas, vinculis membra ingenuorum affligens, et quosdam obterens manicis, crimina scilicet multa consarcinando, a veritate longe discreta. Unde admissum est facinus impium, quod Constanti tempus nota inusserat sempiterna. [7] Martinus agens illas provincias pro praefectis, aerumnas innocentium graviter gemens, saepeque obsecrans, ut ab omni culpa immunibus parceretur, cum non impetraret, minabatur se discessurum;

ut saltem id metuens, perquisitor malivulus tandem desineret quieti coalitos homines in aperta pericula proiectare. [8] Per hoc minui studium suum existimans Paulus, ut erat in complicandis negotiis artifex dirus, unde ei Catenae indutum ³⁴ est cognomentum, vicarium ipsum eos quibus praeerat adhuc defensantem, ad sortem periculorum communium traxit. Et instabat ut eum quoque cum tribunis et aliis pluribus, ad comitatum imperatoris vinctum perduceret; quo percitus ille, exitio urgente abrupto, ferro eundem adoritur Paulum. Et quia languente dextera letaliter ferire non potuit, iam destrictum mucronem in proprium latus impegit. hocque deformi genere mortis, excessit e vita iustissimus rector, ³⁵ ausus miserabiles casus levare multorum. [9] Quibus ita scelestis patratis, Paulus cruore perfusus, reversusque ad principis castra, multos coopertos paene catenis adduxit, in squalorem deiectos atque maestitiam, quorum adventu intendebantur eculei, uncosque parabat carnifex et tormenta. Et ex his ³⁶ proscripti sunt plures, actique in exilium alii, non nullos gladii consumpsere poenales. Nec enim quisquam facile meminit sub Constantio, ubi susurro tenus haec movebantur, quemquam absolutum.

Senatus populiue Romani vitia.

Inter haec Orfitus praefecti potestate regebat urbem aeternam, ³⁷ ultra modum delatae dignitatis sese efferens insolenter, vir quidem prudens, et forensium negotiorum oppido gnarus, sed splendore liberalium doctrinarum minus quam nobilem de, uerat institutus. Quo administrante seditiones sunt concitatae graves ob inopiam vini, cuius ³⁸ avidis usibus vulgus intentum, ad motus asperos excitatur et crebros.

[2] Et quoniam mirari posse quosdam peregrinos existimo, haec lecturos forsitan (si contigerit), quam ob rem cum oratio ad ea monstranda deflexerit quae Romae geruntur, nihil praeter seditiones narrator et tabernas et

vilidades harum similis alias, summatim causas perstringam, nusquam a veritate sponte propria digressurus.

[3] Tempore quo primis auspiciis in mundanum fulgorem surgeret victura dum erunt homines Roma, ut augeretur sublimibus incrementis, foedere pacis aeternae Virtus convenit atque Fortuna, plerumque dissidentes, quarum si altera defuisset, ad perfectam non venerat summitatem. [4] Eius populus ab incunabulis primis ad usque pueritiae tempus extremum, quod annis circumcluditur fere trecentis, circummurana pertulit bella; deinde aetatem ingressus adultam, post multiplices bellorum aerumnas, Alpes transcendit et fretum; in iuvenem erectus et virum, ex omni plaga quam orbis ambit immensus, reportavit laureas et ³⁹ triumphos; iamque vergens in senium, et nomine solo aliquotiens vincens, ad tranquilliora vitae discessit. [5] Ideo urbs venerabilis, post superbas efferatarum gentium cervices oppressas, latasque leges, fundamenta libertatis et retinacula sempiterna, velut frugi parens et prudens et dives, Caesaribus tamquam liberis suis regenda patrimonii iura permisit. [6] Et olim licet otiosae sint tribus, pacataeque centuriae, et nulla suffragiorum certamina, sed Pompiliani redierit securitas temporis, per omnes tamen quot orae sunt partesque ⁴⁰ terrarum, ut domina suscipitur et regina, et ubique patrum reverenda cum auctoritate canities, populique Romani nomen circumspectum et verecundum.

[7] Sed laeditur hic coetuum magnificus splendor, levitate paucorum incondita, ubi nati sunt non reputantium, sed tamquam indulta licentia vitiis, ad errores lapsorum atque ⁴¹ lasciviam. Ut enim Simonides lyricus docet, beate perfecta ratione victuro, ante alia patriam esse convenit gloriosam. [8] Ex his quidam aeternitati se commendari posse per statuas aestimantes, eas ardentem affectant, quasi plus praemii de figmentis aereis sensu carentibus adepturi, quam ex conscientia honeste recteque factorum, easque auro curant inbracteari, quod Acilio Glabrioni delatum est primo, cum consiliis armisque regem superasset

Antiochum. Quam autem sit pulchrum, exigua haec spernentem et minima, ad ascensus verae gloriae tendere longos et arduos, ut memorat vates Ascraeus, Censorius Cato monstravit. Qui interrogatus quam ob rem inter multos ipse ⁴² statuum non haberet, 'Malo' inquit 'ambigere bonos, quam ob rem id non meruerim, quam (quod est gravius) cur impetraverim mussitare.'

[9] Alii summum decus in carruchis solito altioribus, et ambitioso vestium cultu ponentes, sudant sub ponderibus lacernarum, quas in collis insertas iugulis ⁴³ ipsis annectunt, nimia subtegminum tenuitate perflabiles, exceptantes eas manu utraque et vexantes ⁴⁴ crebris agitationibus, maximeque sinistra, ut longiores fimbriae tunicaeque perspicue luceant, varietate liciorum effigiatae in species animalium multiformes. [10] Alii nullo quaerente, vultus severitate assimulata, patrimonia sua in immensum extollunt, cultorum (ut putant) feracium multiplicantes annuos fructus, quae a primo ad ultimum solem se abunde iactitant possidere, ignorantes profecto maiores suos per quos ita magnitudo Romana porrigitur, non divitiis eluxisse, sed per bella saevissima, nec opibus nec victu nec indumentorum vilitate gregariis militibus discrepantes, opposita cuncta superasse virtute. [11] Hac ⁴⁵ ex causa collaticia stipe Valerius humatur ille Publicola, et subsidiis amicorum mariti, inops cum liberis uxor alitur Reguli, et dotatur ex aerario filia Scipionis, cum nobilitas florem adultae virginis diuturnum absentia pauperis erubesceret patris.

[12] At nunc si ad aliquem bene nummatum tumentemque ideo, honestus advena salutatum introieris primitus, tamquam exoptatus suscipieris, et interrogatus multa coactusque mentiri, miraberis numquam antea visus, summam virum tenuem te sic enixius observantem, ut paeniteat ob ⁴⁶ haec bona tamquam praecipua non vidisse ante decennium Romam. [13] Hacque affabilitate confisus, cum eadem postridie feceris, ut incognitus haerebis et repentinus, hortatore illo hesterno suos enumerando, ⁴⁷ qui

sis vel unde venias diutius ambigente. Agnitus vero tandem et asscitus in amicitiam, si te salutandi assiduitati dederis triennio indiscretus, et per totidem dierum ⁴⁸ defueris tempus, reverteris ad paria perferenda, nec ubi esses interrogatus, et ni inde miser ⁴⁹ discesseris, aetatem omnem frustra in stipite conteres summittendo. [14] Cum autem commodis ⁵⁰ intervallata temporibus, convivia longa et noxia coeperint apparari, vel distributio sollemnium sportularum, anxia deliberatione tractatur, an exceptis his quibus vicissitudo debetur, peregrinum invitari conveniet, et si digesto plene consilio, id placuerit fieri, is adhibetur qui pro domibus excubat aurigarum, aut artem tesserariam profitetur, aut secretiora quaedam se nosse confingit. [15] Homines enim eruditos et sobrios, ut infaustos et inutiles vitant, eo quoque accedente, quod et nomenclatores, assueti haec et talia venditare, mercede accepta, lucris quosdam et prandiis inserunt subditicios ignobiles et obscure.

[16] Mensarum enim voragines et varias voluptatum illecebras, ne longius progrediar, praetermitto, illuc transiturus, quod quidam per ampla spatia urbis, subversasque silices, sine periculi metu properantes equos velut publicos, ignitis ⁵¹ quod dicitur calcibus ⁵² agitant, familiarium agmina tamquam praedatorios globos post terga trahentes, ne Sannione quidem (ut ait comicus) domi relicto. Quos imitatae matronae complures, opertis capitibus et basternis, per latera civitatis cuncta discurrunt. [17] Utque proeliorum periti rectores primo catervas densas opponunt et fortes, deinde leves armaturas, post iaculatores ultimasque subsidiales acies (si fors adegerit) iuvaturas, ita praepositis urbanae familiae suspense digerentibus atque ⁵³ sollicite, quos insignes faciunt virgae dexteris aptatae, velut tessera data castrensi, iuxta vehiculi frontem omne textrinum incedit: huic atratum coquinae iungitur ministerium, dein totum promisce servitium, cum otiosis plebeis de vicinitate coniunctis; postrema multitudo spadonum a senibus in

pueros desinens, obluridi distortaque lineamentorum compage deformes, ut quaqua incesserit quisquam, cernens mutilorum hominum agmina, detestetur memoriam Samiramidis reginae illius veteris, quae teneros mares castravit omnium prima, velut vim iniectans naturae, eandemque ab instituto cursu retorquens, quae inter ipsa oriundi crepundia, per primigenios seminis fontes, tacita quodam modo lege vias propagandae posteritatis ostendit.

[18] Quod cum ita sit, paucae domus studiorum seriis cultibus antea celebratae, nunc ludibriis ignaviae torpentis⁵⁴ exundant, vocabili sonu, perflabili tinnitu fidium resultantes. Denique pro philosopho cantor, et in locum oratoris doctor artium ludicrarum accitur, et bibliothecis sepulcrorum ritu in perpetuum clausis, organa fabricantur hydraulica, et lyrae ad speciem⁵⁵ carpentorum ingentes, tibiaeque et histrionici gestus instrumenta non levia.

[19] Postremo ad id indignitatis est ventum, ut cum peregrini ob formidatam haud ita dudum alimentorum inopiam pellerentur ab urbe praecipites, sectatoribus disciplinarum liberalium, impendio paucis, sine respiratione ulla extrusis, tenerentur mimarum adseclae⁵⁶ veri, quique id simularunt ad tempus, et tria milia saltatricum, ne interpellata quidem, cum choris totidemque remanerent magistris. [20] Et licet, quocumque oculos flexeris, feminas affatim multas spectare cirratas, quibus (si nupsissent) per aetatem ter iam nixus poterat suppetere liberorum, ad usque taedium pedibus pavimenta tergentis, iactari volucriter⁵⁷ gyris, dum exprimunt innumera simulacra, quae finxere fabulae theatrales.

[21] Illud autem non dubitatur, quod cum esset aliquando virtutum omnium domicilium Roma, ingenuos advenas plerique nobilium, ut Homerici bacarum suavitate Lotophagi, humanitatis multiformibus officiis retentabant. [22] Nunc vero inanes flatus quorundam, vile esse quicquid extra urbis pomerium nascitur aestimant praeter orbos et caelibes, nec credi potest qua obsequiorum diversitate coluntur homines sine liberis Romae. [23] Et quoniam

apud eos, ut in capite mundi, morborum acerbitates celsius dominantur, ad quos vel sedandos omnis professio medendi torpescit, excogitatum est adminiculum sospitale, nequi amicum perferentem similia videat, additumque est cautioribus ⁵⁸ paucis remedium aliud satis validum, ut ⁵⁹ famulos percontatum missos quem ad modum valeant noti hac ⁶⁰ aegritudine colligati, non ante recipiant domum, quam lavacro purgaverint corpus. Ita etiam alienis oculis visa metuitur labes. [24] Sed tamen haec cum ita tutius observentur, quidam vigore artuum imminuto, rogati ad nuptias, ubi aurum dextris manibus cavatis offertur, impigre vel usque Spoletium pergunt. Haec nobilium sunt ⁶¹ instituta.

[25] Ex turba vero imae sortis et paupertinae, in tabernis aliqui pernoctant vinariis, non nulli sub velabris ⁶² umbraculorum theatralium latent, quae, Campanam imitatus lasciviam, Catulus in aedilitate sua suspendit omnium primus; aut pugnaciter aleis certant, turpi sono fragosis naribus introrsum reducto spiritu concrepantes; aut quod est studiorum omnium maximum ab ortu lucis ad vesperam sole fatiscunt vel pluviis, per minutias ⁶³ aurigarum equorumque praecipua vel delicta scrutantes. [26] Et est admodum mirum videre plebem innumeram, mentibus ardore quodam infuso, e dimicationum curulium eventu pendentem. Haec similiaque memorabile nihil vel serius agi Romae permittunt. Ergo redeundum ad textum.

Galli Caesaris immanitas et saevitia.

Latius iam disseminata licentia, onerosus bonis omnibus Caesar, nullum post haec adhibens modum, orientis latera cuncta vexabat, nec honoratis parcens nec urbium primatibus nec plebeis. [2] Denique Antiochensis ⁶⁴ ordinis vertices sub uno elogio iussit occidi, ideo efferatus, quod ei celerari ⁶⁵ vilitatem intempestivam urgenti, cum impenderet inopia, gravius rationabili responderunt; et perissent ad unum, ni comes orientis tunc Honoratus fixa

constantia restitisset. [3] Erat autem diritatis eius hoc quoque indicium nec obscurum nec latens, quod ludicris cruentis delectabatur, et in circo sex vel septem aliquotiens deditus ⁶⁶ certaminibus, pugilum vicissim se concidentium, perfusorumque sanguine specie, ut lucratus ingentia, laetabatur. [4] Accenderat super his incitatum propositum ad nocendum aliqua mulier vilis, quae ad palatium (ut poposcerat) intromissa, insidias ei latenter obtendi prodiderat a militibus obscurissimis. Quam Constantina exultans, ut in tuto iam locata mariti salute, muneratam vehiculoque impositam per regiae ianuas emisit in publicum, ut his illecebris alios quoque ad indicanda proliceret paria vel maiora. [5] Post haec Gallus Hierapolim profecturus, ut expeditioni specie tenuis adesset, Antiochensi plebi suppliciter obsecranti, ut inediae dispelleret metum, quae per multas difficilisque causas affore iam sperabatur, non ut mos est principibus, quorum diffusa potestas localibus subinde medetur aerumnis, disponi quicquam statuit, vel ex provinciis alimenta transferri conterminis, sed consularem Syriae Theophilum prope adstantem, ultima metuenti multitudini dedit, id ⁶⁷ assidue replicando, quod invito rectore, nullus egere poterit victu. [6] Auxerunt haec vulgi sordidioris audaciam; et cum ingravesceret penuria commeatum, famis et furoris impulsu, Eubuli cuiusdam inter suos clari domum ambitiosam ignibus subditis inflammavit, rectoremque ut sibi iudicio imperiali addictum, calcibus incessens et pugnis, conculcans seminecem laniatu miserando discerpsit. Post cuius lacrimosum interitum, in unius exitio quisque imaginem periculi sui considerans, documento recenti similia formidabat. [7] Eodem tempore Serenianus ex duce, cuius ignavia populatam in Phoenice Celsen ante rettulimus, pulsatae maiestatis imperii reus iure postulatus ac lege, incertum qua potuit suffragatione absolui, aperte convictus, familiarem suum cum pileo quo caput operiebat, incantato vetitis artibus, ad templum misisse fatidicum, quaeritatum praesagia, ⁶⁸ an ei firmum portenderetur

imperium (ut cupiebat) et tutum. ⁶⁹ 8. Duplexque eisdem diebus acciderat malum, quod et Theophilum insontem atrox interceperat casus, et Serenianus dignus execratione cunctorum, innoxius, modo non reclamante publico vigore, discessit.

[9] Haec subinde Constantius audiens, et quaedam referente Thalassio doctus, quem obisse ⁷⁰ iam compererat lege communi, scribens ad Caesarem blandius, adiumenta paulatim illi subtraxit, sollicitari se simulans ne, uti est ⁷¹ militare otium fere tumultuosum, in eius perniciem conspiraret, solisque scholis iussit esse contentum palatinis et protectorum, cum Scutariis et Gentilibus, et mandabat Domitiano, ex comite largitionum praefecto provecto, ut cum in Syriam venerit, Gallum quem crebro acciverat, ⁷² ad Italiam properare blande hortaretur et ⁷³ verecunde.

[10] Qui cum venisset ob haec festinatis itineribus Antiochiam, praestricis palatii ianuis, contempto Caesare quem videri decuerat, ad praetorium cum pompa sollemni perrexit, morbosque diu causatus, nec regiam introiit, nec processit in publicum, sed abditus multa in eius moliebatur exitium, addens quaedam relationibus supervacua, quas subinde mittebat ⁷⁴ ad principem. [11] Rogatus ad ultimum, admissusque in consistorium, ambage nulla praegressa, inconsiderate et leviter, 'Proficiscere' inquit (ut praeceptum est) 'Caesar, sciens quod (si cessaveris) et tuas et palatii tui auferri iubebo prope diem annonas.' Hocque solo contumaciter dicto, subiratus abscessit, nec in conspectum eius postea venit, saepius arcessitus. [12] Hinc ille commotus, ut iniusta perferens et indigna, praefecti custodiam protectoribus mandaverat fidis. Quo conperto Montius tunc quaestor, acer ⁷⁵ quidem sed ad lenitatem propensior, consulens in commune, advocatos palatarum primos scholarum allocutus est mollius, docens nec decere haec fieri nec prodesse, addensque vocis obiurgatorio sonu, quod si id placuerit, post statuas Constantii ⁷⁶ deiectas, super adimenda vita praefecto conveniet securius cogitari.

[13] His cognitis Gallus ut serpens appetitus telo vel saxo, iamque spes extremas opperiens, et succurrens saluti suae quavis ratione, colligiones iussit armatos, et cum starent attoniti, districta dentium acie stridens, 'Adeste' inquit 'viri fortes mihi periclitanti vobiscum. [14] Montius nos timore inusitato quodam et novo, ut rebelles et maiestati recalcitrantes Augustae, per haec quae strepit incusat, iratus nimirum, quod contumacem praefectum, quid rerum ordo postulat ignorare dissimulantem, formidine tenus iusserim custodiri.' [15] Nihil morati post haec militares avidi saepe barbarum, adorti sunt Montium primum, qui devertebat in proximo, levi corpore senem atque morbosum, et hirsutis resticulis cruribus eius innexis, divaricatum sine spiramento ullo ad usque praetorium traxere praefecti. [16] Et eodem impetu Domitianum praecipitem per scalas itidem funibus constrinxerunt, eosque coniunctos per ampla spatia civitatis acriter raptare discursu. Iamque artuum et membrorum divulsa compage, superscandentes corpora mortuorum, ad ultimam truncata deformitatem, velut exsaturati mox abiecerunt in flumen. [17] Incenderat autem audaces usque ad insaniam homines ad haec quae nefariis egere conatibus, Luscus quidam curator urbis subito visus, eosque ut heulans baiolorum praecentor, ad expediendum quod orsi sunt, incitans vocibus crebris. Qui haut longe postea ideo vivus exustus est.

[18] Et quia Montius inter dilancinantium manus spiritum efflaturus, Epigonum et Eusebium, nec professionem nec dignitatem ostendens, aliquotiens increpabat, aequisoni ⁷⁷ his magna quaerebantur industria, et nequid intepesceret, Epigonus e Cilicia ⁷⁸ philosophus ducitur, et Eusebius ab Emissa Pittacas cognomento, concitatus orator, cum quaestor non hos sed tribunos fabricarum insimulasset, promittentes armorum, si novae res agitari coepissent. ⁷⁹ [19] Eisdem diebus Apollinaris Domitiani gener paulo ante agens palatii Caesaris curam, ad Mesopotamiam missus a socero, per militares numeros immodice scrutabatur, an

quaedam altiora meditantis iam Galli secreta susceperint scripta; qui compertis Antiochiae gestis, per minorem Armeniam lapsus, Constantinopolim petit, exindeque per ⁸⁰ protectores retractus, artissime tenebatur.

[20] Quae dum ita struuntur, indicatum est apud Tyrum indumentum regale textum occulte, incertum quo locante vel cuius usibus apparatus. Ideoque rector provinciae tunc pater Apollinaris eiusdem nominis ut conscius ductus est, aliique congregati sunt ex diversis civitatibus multi, qui atrocium criminum ponderibus urgebantur.

[21] Iamque lituis cladium concrepantibus internarum, non celate ⁸¹ (ut antea) turbidum saeviebat ingenium, a veri consideratione detortum, et nullo impositorum vel compositorum fidem sollemniter inquirente, nec discernente a societate noxiorum insontes, velut exturbatum e iudiciis fas omne discessit et causarum legitima silente defensione, carnifex rapinarum sequester, et obductio capitem, et bonorum ubique multatio versabatur per orientales provincias; quas recensere puto nunc opportunum, absque Mesopotamia, iam ⁸² digesta cum bella Parthica narrarentur, ⁸³ et Aegypto, quam necessario aliud reieciemus ⁸⁴ ad tempus.

Orientis provinciarum descriptio.

Superatis Tauri montis verticibus, qui ad solis ortum sublimius attolluntur, Cilicia spatiis porrigitur late distentis, dives bonis omnibus terra, eiusque lateri dextro annexa Isauria, pari sorte uberi, palmite viret et frugibus multis, quam mediam navigabile flumen Calycadnus interscindit. [2] Et hanc quidem praeter oppida multa duae civitates exornant, Seleucia opus Seleuci regis, et Claudiopolis, quam deduxit coloniam Claudius Caesar. Isaura ⁸⁵ enim antehac nimium potens, olim subversa ut rebellatrix interneciva, aegre vestigia claritudinis pristinae monstrat admodum pauca. [3] Ciliciam vero, quae Cydno amni exultat, Tarsus nobilitat, urbs perspicabilis—hanc condidisse Perseus memoratur, Iovis filius et Danaes, vel

certe ex Aethiopia profectus Sandan quidam nomine vir opulentus et nobilis —et Anazarbus auctoris vocabulum referens, et Mopsuestia, vatis illius domicilium Mopsi, quem a commilitio Argonautarum, cum aureo vellere direpto redirent, errore abstractum, delatumque ad Africae litus, mors repentina consumpsit, et ex eo caespite punico tecti, manes eius heroici, dolorum varietati medentur plerumque sospitales. [4] Hac duae provinciae, bello quondam piratico catervis mixtae praedonum, a Servilio pro consule missae sub iugum, factae sunt vectigales. Et hae quidem regiones velut in prominenti terrarum lingua positae, ab orbe eoo monte Amano disparantur. [5] Orientis vero limes in longum protentus et rectum, ab Euphratis fluminis ripis ad usque supercilia porrigitur Nili, laeva Saracenis conterminans gentibus, dextra pelagi fragoribus patens, quam plagam Nicator Seleucus occupatam auxit magnum in modum, cum post Alexandri Macedonis obitum successorio iure teneret regna Persidis, efficaciae impetrabilis rex (ut indicat cognomentum). [6] Abusus enim multitudine hominum, quam tranquillis in rebus diutius rexit, ex agrestibus habitaculis urbes construxit, multis opibus firmas et viribus, quarum ad praesens pleraeque, licet Graecis nominibus appellentur, quae eisdem ad arbitrium imposita sunt conditoris, primigenia tamen nomina non amittunt, quae eis Assyria lingua institutores veteres indiderunt.

[7] Et prima post Osdroenam quam (ut dictum est) ab hac descriptione discrevimus, Commagena (nunc Euphratensis) clementer assurgit, Hierapoli (vetere Nino) et Samosata civitatibus amplis ⁸⁶ illustris.

[8] Dein Syria per speciosam interpatet diffusa planitiem. Hanc nobilitat Antiochia, mundo cognita civitas, cui non certaverit alia advecticiis ita affluere copiis et internis, et Laodicia et Apamia, itidemque Seleucia iam ⁸⁷ inde a primis auspiciis florentissimae.

[9] Post hanc acclinis Libano monti Phoenice, regio plena gratiarum et venustatis, urbibus decorata magnis et

pulchris; in quibus amoenitate celebritateque nominum Tyros excellit, Sidon et Berytus eisdemque pares Emissa et ⁸⁸ Damascus saeculis condita priscis. [10] Has autem provincias, quas Orontes ambiens amnis, imosque pedes Cassii montis illius celsi praetermeans, funditur in ⁸⁹ Parthenium mare, Gnaeus Pompeius superato Tigrane, regnis Armeniorum abstractas, ditioni Romanae coniunxit.

[11] Ultima Syriarum est Palaestina, per intervalla magna protenta, cultis abundans terris et nitidis, et civitates habens quasdam egregias, nullam nulli cedentem, sed sibi vicissim velut ad perpendicularum aemulas: Caesaream, quam ad honorem Octaviani principis exaedificavit Herodes, et Eleutheropolim et Neapolim, itidemque Ascalonem Gazam, aevo superiore exstructas. [12] In his tractibus navigerum nusquam visitur flumen, et in locis plurimis aquae suapte natura calentes emergunt, ad usus aptae multiplicium medellarum. Verum has quoque regiones pari sorte Pompeius Iudaeis domitis et Hierosolymis captis, in provinciae ⁹⁰ speciem delata iuris dictione formavit.

[13] Huic Arabia est conserta, ex alio latere Nabataeis contigua, opima varietate commerciorum castrisque oppleta validis et castellis, quae ad repellendos gentium vicinarum excursus, sollicitudo pervigil veterum per opportunos saltus erexit et cautos. Haec quoque civitates habet inter oppida quaedam ingentes, Bostram et Gerasam atque Philadelphiam, murorum firmitate cautissimas. Hanc provinciae imposito nomine, rectoreque adtributo, obtemperare legibus nostris Traianus compulit imperator, incolarum tumore saepe contunso, cum glorioso Marte Mediam urgeret et Parthos.

[14] Cyprum itidem insulam procul a continenti ⁹¹ discretam et portuosam, inter municipia crebra urbes duae faciunt claram, Salamis et Paphus, altera Iovis delubris, altera Veneris temple insignis. Tanta autem tamque multiplici fertilitate abundat rerum omnium eadem Cyprus,

ut nullius externi indigens adminiculi, indigenis viribus, a fundamento ipso carinae ad supremos usque carbasos, aedificet onerariam navem, omnibusque armamentis instructam, mari committat. [15] Nec piget dicere avide magis hanc insulam populum Romanum invasisse quam iuste. Ptolomaeo enim rege foederato nobis et socio, ob aerarii nostri angustias iusso sine ulla culpa proscribi, ideoque hausto veneno, voluntaria morte deleta, et tributaria facta est, et velut hostiles eius exuviae classi impositae, in urbem advectae sunt per Catonem. Nunc repetetur ordo gestorum.

De Constantio Gallo Caesare.

Inter has ruinarum varietates, a Nisibi quam tuebatur accitus Ursicinus, ⁹² cui nos obsecuturos iunxerat imperiale praeceptum, dispicere litis exitialis crimina ⁹³ cogeatur, abnuens et reclamans, adllatorum oblatrantibus turmis, bellicosus sane milesque semper et militum ductor, sed forensibus iurgiis longe discretus, qui metu sui discriminis. anxius, cum accusatores quaesitoresque subditivos sibi consociatos, ex eisdem foveis cerneret emergentes, quae clam palamve agitabantur occultis Constantium litteris edocebat, implorans subsidia, quorum metu tumor notissimus Caesaris exhalaret. [2] Sed cautela nimia in peiores haeserat plagas, ut narrabimus postea, aemulis consarcinantibus insidias graves apud Constantium, cetera medium principem, sed siquid auribus eius huius modi quivis infudisset ignotus, acerbum et implacabilem, et in hoc causarum titulo dissimilem sui.

[3] Proinde die funestis interrogationibus praestituto, imaginarius iudex equitum resedit magister, adhibitis allis, iam quae essent agenda praedoctis, et assistebant hinc inde notarii, quid quaesitum esset quidve responsum, cursim ad Caesarem perferentes; cuius imperio truci, stimulis reginae exsertantis ora ⁹⁴ subinde per aulaeum, nec diluere obiecta permissi nec defensi periere complures. [4] Primi igitur omnium statuuntur Epigonus et Eusebius,

ob nominum gentilitatem oppressi. Praediximus enim Montium sub ipso vivendi termino his vocabulis appellatos, fabricarum culpasse tribunos, ut adminicula futurae molitioni ⁹⁵ pollicitos. [5] Et Epigonus quidem amictu tenuis philosophus, ut apparuit, prece frustra temptata, sulcatis lateribus, mortisque metu admoto, turpi confessione cogitatorum socium (quae nulla erant) fuisse firmavit, cum nec vidisset quicquam nec audisset, penitus expers forensium rerum; Eusebius vero obiecta fidentius negans, suspensus in eodem gradu constantiae stetit, ⁹⁶ latrocinium illud esse, non iudicium clamans. [6] Cumque pertinacius (ut legum gnarus) accusatorem flagitaret atque sollemnia, doctus id Caesar, libertatemque superbiam ratus, tamquam obtrectatorem audacem excarnificari praecepit, qui ita evisceratus ut cruciatibus membra deessent, implorans caelo iustitiam, torvum renidens, fundato pectore mansit immobilis, nec se incusare nec quemquam alium passus, et tandem nec confessus nec confutatus, cum abiecto consorte poenali est morte multatus. Et ducebatur intrepidus, temporum iniquitati insultans, imitatus Zenonem illum veterem Stoicum, qui ut mentiretur quaedam laceratus diutius, avulsam sedibus linguam suam cum cruento sputamine, in oculos interrogantis Cyprii regis impegit.

[7] Post haec indumentum regale quaerebatur, et ministris fucandae purpurae tortis, confessisque pectoralem tuniculam sine manicis textam, Maras nomine quidam inductus est (ut appellant Christiani) diaconus; cuius prolatae litterae scriptae Graeco sermone, ad Tyrii textrini praepositum, celerari speciem perurgebant, quam autem non indicabant; denique etiam idem ad usque discrimen vitae vexatus, nihil fateri compulsus est. [8] Quaestione igitur per multiplices dilatata fortunas, cum ambigerentur quaedam, non nulla levius actitata constaret, post multorum clades Apollinares ambo pater et filius, in exilium acti, cum ad locum Crateras nomine pervenissent, villam scilicet suam, quae ab Antiochia vicensimo et quarto disiungitur lapide, ut mandatum est, fractis cruribus

occiduntur. [9] Post quorum necem nihilo lenius ferociens Gallus, ut leo cadaveribus pastus, multa huius modi scrutabatur. Quae singula narrare non refert, ne professionis modum (quod sane vitandum ⁹⁷ est) excedamus.

Pax Alamannis petentibus datur a Constantio A.

Haec dum oriens diu ⁹⁸ perferret, caeli reserato tepore, Constantius consulatu suo septies et Caesaris iterum, egressus Arelate Valentiam petit, in Gundomadum et Vadomarium fratres Alamannorum reges arma moturus, quorum crebris excursibus vastabantur confines limitibus terrae Gallorum. [2] Dumque ibi diu moratur, commeatus opperiens, quorum translationem ex Aquitania verni imbres solito crebriores prohibebant auctique torrentes, Herculanus advenit protector domesticus, Hermogenis ex magistro equitum filius, apud Constantinopolim (ut supra retulimus) popularium ⁹⁹ quondam turbela discerpti. Quo verissime referente quae Gallus egerat coniuxque, ¹⁰⁰ super praeteritis maerens, et futurorum timore suspensus, angorem animi quam diu potuit emendabat. ¹⁰¹ [3] Miles tamen interea omnis apud Cabyllona collectus, morarum impatiens saeviebat, hoc irritator, quod nec subsidia vivendi suppeterent, alimentis nondum ex usu translatis. [4] Unde Rufinus ea tempestate praefectus praetorio, ad discrimen trusus est ultimum. Ire enim ipse compellebatur ad militem, quem exagitabat inopia simul et feritas, et alioqui coalito more in ordinarias dignitates asperum semper et saevum, ut satisfaceret, atque monstraret, quam ob causam annonae convectio sit impedita. [5] Quod opera consulta cogitabatur astute, ut hoc insidiarum genere Galli periret avunculus, ne eum ut praepotens acueret in fiduciam, exitiosa coeptantem. Verum navata est opera diligens, hocque dilato, Eusebius praepositus cubiculi missus est Cabyllona, aurum secum perferens, quo per turbulentos seditionum concitores occultius distributo, et tumor consenuit militum, et salus est in tuto locata

praefecti. Deinde cibo abunde perlato, castra die praedicto sunt mota. [6] Emensis itaque difficultatibus multis, et nive obrutis callibus plurimis, ubi prope Rauracum ventum est ad supercilia fluminis Rheni, resistente multitudine Alamanna, pontem suspendere navium compage Romani vi nimia vetabantur, ritu grandinis undique convolantibus telis; et cum id impossibile videretur, imperator cogitationibus magnis attonitus, quid capesseret ambigebat. [7] Ecce autem ex improviso index quidam regionum gnarus advenit, et mercede accepta, vadosum locum nocte monstravit, unde superari potuit flumen. Et potuisset aliorum intentis hostibus exercitus inde transgressus, nullo id opinante, cuncta vastare, ni pauci ex eadem gente, quibus erat honoratioris militis cura commissa, populares suos haec per nuntios docuissent occultos, ut quidam existimabant. [8] Infamabat autem haec suspicio Latinum domesticorum comitem et Agilonem tribunum stabuli atque Scudilonem scutariorum rectorem, qui tunc, ut dextris suis gestantes rem publicam, colebantur. [9] At barbari suscepto pro ¹⁰² instantium rerum ratione consilio, dirimentibus forte auspiciis, vel congregari prohibente auctoritate sacrorum, mollito rigore, quo fidentius resistebant, optimates misere, delictorum veniam petituros et pacem. [10] Tentis igitur regis utriusque legatis, et negotio tectius diu pensato, cum pacem oportere tribui quae iustis condicionibus petebatur, eamque ex re ¹⁰³ fore sententiarum via concinens approbasset, advocato in contionem exercitu, imperator pro tempore pauca dicturus, tribunali adsistens, circumdatus potestatum coetu celsarum, ad hunc disseruit modum:

[11] 'Nemo (quaeso) miretur, si post exsudatos labores itinerum longos, congestosque adfatim commeatus, fiducia vestri ductante, barbaricos pagos adventans, velut mutato repente consilio, ad placidiora deverti. [12] Pro suo enim loco et animo, quisque vestrum reputans id inveniet verum, quod miles ubique, licet membris vigentibus firmus, ¹⁰⁴ se solum vitamque propriam circumspicit et defendit,

imperator vero officiorum, dum aequis omnibus consulit, plenus, ¹⁰⁵ alienae custos salutis, nihil non ad sui spectare tutelam rationes populorum cognoscit, ¹⁰⁶ et remedia cuncta quae status negotiorum admittit, arripere debet alacriter, secunda numinis voluntate delata. [13] Ut ¹⁰⁷ in breve igitur conferam et ostendam qua ex causa omnes vos simul adesse volui, commilitones mei fidissimi, accipite aequis auribus quae succinctius explicabo. Veritatis enim absolutio ¹⁰⁸ semper est ¹⁰⁹ simplex. [14] Arduos vestrae gloriae gradus, quos fama per plagarum quoque accolae extimarum diffundit, excellenter accrescens, Alamannorum reges et populi formidantes, per oratores quos videtis, summissis cervicibus, concessionem praeteritorum poscunt et pacem. Quam ut cunctator et cautus, utiliumque monitor, (si vestra voluntas adest) tribui debere censeo multa contemplans. Primo ut Martis ambigua declinentur, dein ut auxiliares pro adversariis adsciscamus, quod pollicentur, tum autem ut incruenti mitigemus ferociae flatus, perniciosos saepe provinciis, postremo id reputantes, quod non ille hostis vincitur solus, qui cadit in acie, pondere armorum oppressus et virium, sed multo tutius etiam tuba tacente, sub iugum mittitur voluntarius, qui sentit expertus, nec fortitudinem in rebelles nec lenitatem in supplices animos abesse ¹¹⁰ Romanis. ¹¹¹ [15] In summa tanquam arbitros vos quid suadetis opperior, ut princeps tranquillus, temperanter adhibere modum adlapsa felicitate decernens. Non enim inertiae sed modestiae humanitatisque (mihi credite) hoc quod recte consultum est adsignabitur.'

[16] Mox dicta finierat, multitudo omnis ad quae imperator voluit promptior, laudato consilio, consensit in pacem, ea ratione maxime percita, quod norat expeditionibus crebris ¹¹² fortunam eius in malis tantum civilibus vigilasse; cum autem bella moverentur externa, accidisse plerumque luctuosa. Icto post haec foedere gentium ritu, perfecta quoque sollemnitate, imperator Mediolanum ad hiberna discessit.

Constantius Gallus Caesar evocatur a Constantio A. et capite truncatur.

Ubi curarum abiectis ponderibus aliis, tamquam nodum et codicem ¹¹³ difficillimum, Caesarem convellere nisu valido cogitabat; eique deliberanti cum proximis, clandestinis colloquiis et nocturnis, qua vi quibusve commentis id fieret, antequam effundendis rebus pertinacius incumberet confidentia, acciri mollioribus scriptis, per simulationem tractatus publici nimis urgentis, ¹¹⁴ eundem placuerat Gallum, ut auxilio destitutus, sine ullo interiret obstaculo. [2] Huic sententiae versabilium adulatorum refragantibus globis, inter quos erat Arbetio, ad insidiandum acer et flagrans, et Eusebius tunc praepositus cubiculi effusior ad nocendum, id occurrebat, Caesare discedente, Ursicinum in oriente perniciose relinquendum, si nullus esset qui prohiberet ¹¹⁵ altiora meditaturum. [3] Eisdemque residui regii accessere spadones, quorum ea tempestate plus habendi cupiditas ultra mortalem modum adolescebat, inter ministeria vitae secretioris per arcanos susurros nutrimenta fictis criminibus subserentes; qui ponderibus invidiae gravioris virum fortissimum opprimebant, subolescere imperio adultos eius filios mussitantes, decore corporum favorabiles et aetate, per multiplicem armaturae scientiam, agilitatenque membrorum, inter cotidiana prologia exercitus, consulto consilio cognitos: Gallum suoapte ingenio trucem, per suppositos quosdam ad saeva facinora ideo animatum, ut eo digna omnium ordinum detestatione exoso, ad magistri equitum liberos principatus insignia transferantur.

[4] Cum haec taliaque sollicitas eius aures everberarent, expositas semper eius modi rumoribus et patentes, vario animi ¹¹⁶ motu miscente ¹¹⁷ consilia, tandem id ut optimum factu elegit: et Ursicinum primum ad se venire summo cum honore mandavit, ea specie ut pro rerum tunc urgentium captu, disponeretur concordi consilio, quibus virium incrementis, Parthicarum gentium arma minantium impetus